

CHERYL MATTINGLY, RASMUS DYRING, MARIA LOUW & THOMAS SCHWARZ WENTZER (eds): *Moral Engines. Exploring the Ethical Drives in Human Life*. New York & Oxford: Berghahn Books 2017. 266 sider. ISBN 978-1-78533-693-5. Pris: 965 kr.

Moral Engines. Exploring the Ethical Drives in Human Life er resultatet af en stadigt voksende antropologisk interesse for spørgsmålet om moral og etik i menneskers sociale liv. Bogen indeholder bidrag fra nogle af de mest centrale forfattere inden for moralsk antropologi og udspringer af de debatter og det arbejde, som er foregået på Aarhus Universitet siden grundlæggelsen af det interdisciplinære netværk Sundhed, Menneske og Kultur i 1990. Netværkets formål har været at sammenholde en filosofisk forståelse af begreber som for eksempel „helbred“ og „lidelse“ med en interesse for, hvordan disse begreber udleveres mellem mennesker. *Moral Engines* er således en sammensætning af både antropologiske og filosofiske bidrag. Centralt for bogen er spørgsmålet om, hvad der faktisk får folk til at leve etisk. Dette er ifølge forfatterne ikke tidligere eksplicit blevet udforsket, selv om antropologien over de seneste to årtier i stigende grad har interesseret sig for etik. Således kommer begrebet *moral engines* (moralske motorer) til at fungere som en analogi for det, der driver et etisk liv i bredeste forstand. Et af bogens mest originale bidrag er den måde, hvorpå den eksplicit sammenstiller antropologiske og filosofiske tilgange i det, forfatterne kalder „grænselandet“ mellem de to discipliner. Ved alle at arbejde med begrebet „moral engines“ giver bogens bidragsydere deres bud på, hvad de hver især ser som det centrale for, hvordan og hvorfor mennesker opfatter nogle oplevelser og livssammenhænge som mere etiske end andre.

Første del af bogen fokuserer på moralsk erfaring hos det enkelte individ. To centrale aspekter går igen i kapitlerne i denne del: narrativitet og individets kastethed (i heideggersk forstand). I sit bidrag foreslår Mattingly „det narrative selv“ som en mediering mellem moral som socialt determineret og moral som den etiske respons fra den enkelte, hvor sidstnævnte er karakteristisk for fænomenologiske teorier om etik. Vi finder et lignende syn på etik i Throops og Louws bidrag til bogen. Hos begge bruges desuden et andet centralt begreb, som går igen i stort set alle teorier om etik, nemlig de „valg“, som individet træffer. Dog beskæftiger disse forfattere sig med, hvordan de valg, som *ikke* blev taget, forbliver hos individet som henholdsvis fortrydelse (Throop) og hjemløs (Louw). Endnu et etnografisk bidrag får vi fra Meinert, for hvem „hverdagens etik“ står som det centrale og i modsætning til mere spektakulære eller rituelle former for etisk eller moralsk udlevelse blandt mennesker. I tråd med bogens overordnede formål afsluttes første del med Dyrings mere eksplicit filosofiske begrebsliggørelse af, hvordan det etiske liv er tæt knyttet sammen med begreberne „mulighed“ og

„respons“. Heraf fremgår det, hvor central en rolle fænomenologien spiller for både antropologiske og filosofiske begrebsliggørelser af etisk liv.

Hvor første del af bogen tager udgangspunkt i individet og dets kastethed, fokuserer anden del i langt højere grad på de sociale omgivelser, hvori etik udspilles. Denne del vil således synes mere velkendt for antropologiske læsere, som ikke har beskæftiget sig meget med den fænomenologiske tradition og dens påvirkning på nyere antropologiske teorier. Uden at henfalde til komplet social determinisme står denne del dog i kontrast til de andre to i den forstand, at de tre forfattere, vi finder her, alle tager det sociale som givet og individet som sekundært. Lambek argumenterer for, at etik er en immanent del af menneskelig praksis. Robbins forsøger at finde moralsk liv i kulturelle værdier, der findes hos eksemplariske individer, som folk forsøger at efterligne. Og endelig viser Laidlaw, hvad der har været de centrale emner inden for moralsk antropologi over de senere år.

I tredje del skrues der op for filosofien. Her vil den antropologiske læser finde den klareste fremstilling af de fænomenologiske begreber, som ofte anvendes i moralsk antropologi. Her lægges der ud med Zigons antropologiske begrebsapparat, som er stærkt præget af både Heidegger og Deleuze. De sidste to kapitler i bogen udforsker eksplicit fænomenologiens fokus på „respons“ som centralt for etisk praksis. Wentzer viser ved hjælp af filosofiske begreber, hvad der ligger bag denne respons, og bogen afsluttes herefter med Raffouls forsigtige gennemgang af menneskets „etiske ontologi“, sådan som den er blevet forstået inden for den filosofiske litteratur. Disse kapitler står som en klar gennemgang af de begreber, der ofte kan fremstå en smule udefinerede i den antropologiske litteratur.

Denne bog er et stærkt bidrag til moralsk antropologi. Mest interessant er den måde, hvorpå antropologien og filosofien eksplicit bliver sat i spil. Dog skal dette sammenspil ses som et indledende skridt: I bogen tages de filosofiske begreber primært fra den fænomenologiske tradition. Hvor moralsk antropologi i dens tidlige år næsten kunne sammenstilles med Foucaults etiske subjekt, har der siden været mange forsøg på løsrivelse fra denne forståelse. Her har fænomenologien spillet en central rolle. Hvor en foucauldiansk analyse ofte synes at vægte de sociale- og magtmæssige strukturer som determinerende for etisk liv, tager fænomenologiske analyser udgangspunkt i individets livserfaring hellere end de sociale forhold. Hermed gives aktører fremfor strukturer forrang i analysen af handling. Selvom bogens overordnede spørgsmål om, hvad det er, der driver etisk liv, ikke bliver besvaret én gang for alle, finder vi i kapitlerne nogle meget gode bud, som kan være med til åbne op for endnu mere forskning inden for området.

Jan Jensen

Ph.d.-studerende

Department of Social Anthropology, University of Cambridge